

ZAMONAVIY BOSQICHDA MUTAXASSIS-MUHANDISLAR TAYYORLASHNING DOLZARB MUAMMOLARI

I.Muradov

QMII t.f.n

Ruziyeva.G.M

magistr talabasi

Ismatova.Y.A

bakalavr talabasi

ANNOTATSIYA

Maxsus fanlarni o'qitish texnika sohasida pedagogikaga oid mutaxassislar tayyorlash o'quv rejasida yetakchi o'rinni egallaydi. Unda o'quv rejasidan bo'lajak mutaxassislarning yetuk muhandis bo'lib yetishishlari uchun zarur predmetlar, o'qitishning tarbiyaviy vazifalari, o'qitilayotgan predmetlarning boshqa predmetlar bilan aloqasi va uzviyligi, ularning ishlab chiqarish amaliyotlari ta'lim bilan birgalikda olib borish kerakligi ko'rsatib berilgan.

Tayanch so'zlar: kasbiy kompetet, me'yoriy-uslubiy hujjat, milliy mafkura,teskari aloqa,differensiyalashgan yondashuv,ta'lim tizimi.

Mamlakatimizda ta'lim sohasida bir qator ishlar qilinmoqda. Jumladan, O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni va "Kadrlar tayyorlash milliy dasturi", Oliy ta'lim yo'nalishlari va mutaxassisliklarining davlat ta'lim standartlari asosida fan dasturlarini ishlab chiqish va tadbiiq etish tartibi tasdiqlandi. Mazkur tartib asosida ishlab chiqilgan fan dasturlari Respublika oliy ta'lim muassasalari uchun me'yoriy-uslubiy hujjat hisoblanadi. Fanlar bo'yicha ishchi o'quv dasturlarini ishlab chiqish va rasmiylashtirishda na'munaviy fan dasturlari sifatida qo'llaniladi.Tegishli fan bo'yicha ta'lim-tarbiya jarayonini tashkil etish va o'tkazilishiga qo'yiladigan talablarni belgilaydi.

Mamlakatimizda amalga oshirilayotgan islohotlar, chunonchi Talim to'g'risida va Kadrlar tayyorlash Milliy dasturida bayon etilgan qoidalarni amalga oshirish va tayyorlanayotgan yo'nalishlar bo'yicha mutaxassis bakalavr, magistrlar sifatini jahon ta'limi andazalari talablariga mos tushishini ta'minlash, oliy ta'lim oldiga qo'yilgan eng dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. [1].

Aytish lozimki, mazkur masala va muammolarni hal qilish uchun Respublikamizda keng ko‘lamda ta‘lim tarbiya ishlari va axborot texnologiyalari, telekommunikatsiyalarini rivojlantirishga qaratilgan katta tajribaga, o‘qishga, tashkiliy va amaliyotga oid ishlar olib borilmoqda. Oliy o‘quv yurtlari yangi jihozlar, kompyuter texnikasi, zamonaviy buyumlar va vositalar bilan ta‘minlanmoqda, iqtidorli talabalar rivojlangan mamlakatlarga o‘qishga yuborilmoqda. Yangi-yangi institutlar, universitetlar, akademik litseylar tashkil etilmoqda. Rivojlangan mamlakatlar bilan qo‘shma korxonalar tuzilmoqda. Mazkur olib borilayotgan ko‘p qirrali ishlar asosan, tayyorlanayotgan xodimlarning sifatini oshirishga qaratilgan.

Maxsus fanlarni o‘qitish metodikasi predmeti texnika sohasida pedagogikaga oid mutaxassislar tayyorlash o‘quv rejasida yetakchi o‘rinni egallaydi. Unda o‘quv rejasidan bo‘lajak mutaxassislarning yetuk muhandis bo‘lib yetishishlari uchun zarur predmetlar, o‘qitishning tarbiyaviy vazifalari, o‘qitilayotgan predmetlarning boshqa predmetlar bilan aloqasi va uzviyligi, ularning ishlab chiqarish amaliyotlari ta‘lim bilan birgalikda olib boorish kerakligini ko‘rsatib berilgan. Maxsus fanlarni o‘qitish metodikasi fanini o‘rgatishini ma‘ruza va amaliy mashg‘ulotlarda g‘oyaviy-siyosiy, ma‘rifiy-tarbiyaviy usullari bilan, ta‘lim berish sifati va samaradorligini oshirishning zamonaviy usullari va vositalari o‘quv-tarbiyaviy jarayonini oqilona tashkil etish, magistratura talabalarining bilim olishlarini faollashtirish kabilar bilan doimo birgalikda olib borilishi kerak. . [2].

Maxsus fanlarni o‘qitish metodikasi fanining maqsadi nafaqat maxsus fanlarni o‘qitish jarayonini tahlil qilish, axborot texnologiyalari va dasturlari foydalanishni o‘qitish bilan birga, fanlarni o‘qitishdagi zamonaviy pedagogikaga oid metodika, uslubiyatni o‘qitish shakllari va usullarini o‘rgatishdan iboratdir.

Magistratura talabasi Maxsus fanlarni o‘qitish metodikasi fanini egallar ekan, u maxsus fanlardan turli mashg‘ulotlarni bilish qobiliyatiga ega bo‘lishi shart.

Magistratura talabalari tomonidan Maxsus fanlarni o‘qitish metodikasini egallash uchun mutaxassislik fanlarini egallash va ularni tafakkurini rivojlantirish lozim. Bu vazifa zamonaviy pedagog oldida turgan birinchi vazifadir. Ilmiy dunyoqarash asoslarini shakllantirish. Bu muhim vazifani hal etishda butun pedagogic jamoa barcha o‘quv predmetlarini o‘qitish jarayonida ishtirok etadi. Milliy mafkura ruhida tarbiyalash. Talabalarni amaliy faoliyatga, mehnatga, ta‘lim olishni davom ettirishga tayyorlash.

Ma‘lumki, ta‘lim-ikki yoqlama jarayon. Bu jarayonda pedagog ham, talabalar ham faol bo‘lishi kerak. Agar pedagog o‘z ishida muvaffaqiyatga erishishni istasa, u albatta, talabalarning faolligini to‘g‘ri yo‘lga solishga intiladi. Pedagog berayotgan axborot talabalar tomonidan qanday qabul qilinayotganini, boshqacha qilib aytganda-teskari

aloqa bilim olish yuzaga kelayotganligiga ishonch hosil qilish kerak. Teskari aloqa ta'lim berishning asosiy maqsadi va shartidir. . [2].

O'zbekistonning davlat mustaqilligini qo'lga kiritishi, o'zining iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanish yo'lini belgilashi kadrlar tayyorlash tizimi va mazmunini qayta ko'rib chiqish, bu borada qator choralar ko'rish zaruratini keltirib chiqardi. Shu munosabat bilan, eng avvalo, ta'kidlash lozimki, ikkita juda muhim hujjat qabul qilindi: ta'lim sohasida davlat siyosatining asosiy tamoyillarini, respublikada ta'lim tizimi va turlarini belgilab bergan «Ta'lim to'g'risida»gi Qonun va ta'lim tizimini tubdan isloh qilishga doir «Kadrlar tayyorlash milliy dasturi» qabul qilindi. Bugungi kunda dasturning uchunchi bosqichi amalga oshirilmoqdaki, u quyidagilarni ko'zda tutadi:

-ta'lim muassasalarining resurs, kadrlar va axborot bazasini yanada mustahkamlash, o'quv-tarbiya jarayonini eng yangi o'quv-metodik komplekslar, ilg'or pedagogic va axborot texnologiyalari bilan to'liq ta'minlash;

-milliy ta'lim muassasalarining tiklanishi va rivojlanishi, ularning mustaqilligi va o'z-o'zini boshqarishini ta'minlash;

-ta'lim jarayonini axborotlashtirishni ta'minlash, uzluksiz ta'lim tizimini dunyo axborot tarmoqlariga chiqish imkoni bo'lgan kompyuter axborot tizimlari bilan to'liq qamrab olish. Aniq nazariy va amaliy muammolar yechimiga qaratilgan guruh yoki yakka tartibdagi loyihalarning talabalar tomonidan ishlab chiqilishi va implementatsiya metodikasi amaliyotga tadbiiq qilinmagan. Holbuki, ta'limga bu kabi yondashuvda talaba (yoki talabalar guruhi) muammoni aniqlash va hal qilish yo'llarini topish, keyin yetakchi mutaxassislar oldida o'z «loyihasini himoya qilish» bo'yicha taqdimot o'tkazish topshirig'ini oladi. Bu kabi loyihalar keyinroq bitiruv-malakaviy ishi yoki magistrlik dissertatsiyasi sifatida rasmiylashtirilishi mumkin. Ta'lim jarayonining umumiy tizimida talabalarning mustaqil bilish faoliyati shu qadar ahamiyatliki, u siz mutaxassisning kasbiy kompetentligini amalda shakllantirib bo'lmaydi.

Ta'lim jarayonida belgilangan maqsadga erishish uchun bir qator vazifalarni bajarish lozim. Ularning asosiylari quyidagilardab iborat:

1. Talabalarda bilim, ko'nikma va malakalarni hosil qilish.
2. Talabalarda dunyoqarashni, ishonch va e'tiqodlarini o'stirish.
3. Talabalarning ma'naviyatini boyitish va tarbiyalash.
4. Yoshlarning ichki imkoniyatlarini, qobiliyatlarini va iste'dodlarini ochish hamda o'stirish.

Ushbu vazifalarni bajarishda differensiyalangan yondashuvning ahamiyati beqiyosdir. Chunki, differensiyatsiya (ya'ni yakka holdagi yondashuv) talaba shaxsini chuqurroq o'rganishga, kuchli va zaif tomonlarini aniqlashga yordam beradi. Talaba

shaxsi chuqurroq o'rganilgandan keyingina unga mos bo'lgan metodlar tanlab olinishi maqsadga muvofiq. barcha talabalar uchun umumiy metodlar qo'llash ta'limni ko'r-ko'rona olib borish bilan barobar va bu holda ta'limning samarasini juda past darajaga ega bo'ladi.

Mutaxassisga qo'yiladigan talablar majmuida axborot oqimida erkin yo'nalish tanlay olish va mustaqil ta'lim hamda bilim olish ko'nikmalarining ahamiyati tobora ortib bormoqda. Talabalarni axborot bilan ishlash: ishonchli manbaalarni izlash, qayta ishlash va tahlil qilish, shuningdek, olingan natijalarni taqdim qilish metodlariga o'rgatishga oid ixtisoslashtirilgan kurslarni joriy etish zarur. Bular xorijiy yetakchi ta'lim muassasalarining ko'pchiligida faol qo'llanib keladi. Axborotning turli manbaalari va vositalari, jumladan, kompyuter texnologiyalari bilan erkin va tez ishlay olish malakasi zamonaviy yosh mutaxassislar uchun juda muhim. Shu sababli raqobat bardosh mutaxassislarni tayyorlash ularni o'zgaruvchan dunyo sharoitlariga moslashishiga qodir bo'lgan yangi texnologiyalardan foydalanish vositalari, usullari va metodlari bilan qurollantirishdan iborat.[3].

O'qish talabalarning o'zlashtirish, bilish qobiliyatlari, fikrlash operatsiyalari va harakatlarini hosil qilish jarayonidir. Bu passiv tomoshabinlik jarayoni emas, balki talabaga noma'lum bo'lgan haqiqatlarni ochib beradigan faol, ijodiy faoliyat jarayonidir. Ta'limning asosiy vazifalaridan biri insoniyat hozirgacha erishgan ilmiy bilimlar va fan texnikaning yutuqlari bilan yosh avlodni qurollantirishdir. Yosh avlodda shunday bilimlar tizimini yaratish lozimki, bu bilimlar ularning keying rivoji uchun asos bo'lib xizmat qilsin. Xozirgi kunda bilimlar hajmi tobora oshib borayotgan bir davrda ta'lim tizimi talabalarga berilishi kerak bo'lgan bilimlar, malaka va ko'nikmalar hajmini belgilash hamda bu jarayonda qaysi omillarni hisobga olish kerak degan masalalarni yechimini topish ustida bosh qotirmoqda. Zaruriy bilimlar hajmini belgilash va shu bilan bir qatorda o'qish muddatini aniqlash eng muhim masalalardan biri hisoblanadi.[4].

Ta'lim jarayonida biror fan sohasidagi insoniyat tomonidan erishilgan hamma narsalarni o'rganish kerak deb o'ylash mutlaqo noto'g'ri bo'lar edi. O'quv jarayonida eng asosiy, eng muhim bilimlar fanlarning asoslari o'rganiladi. Ammo shunga qaramay hozirda o'rganish zarur bo'lgan yangi-yangi fanlarning tarmoqlari (ekologiya, EHM, oila psixologiyasi, iqtisod asoslari, ma'naviyat asoslari) vujudga kelmoqdaki, ular ta'lim hajmini benihoya kengayishiga sabab bo'lmoqda. Bunday muammolar hozirda deyarli barcha davlatlarda mavjud va har bir davlat bu muammolarni o'z imkoniyatlaridan kelib chiqqan holda hal etishga harakat qilmoqda. Biz bu muammolarni ta'lim tamoyillarini buzmaganda, yosh avlodning sog'ligiga ziyon yetkazmagan holda yechimini topishga harakat qilmoqdamiz. Ta'limning asosiy maqsadi-zamonaviy ilmiy bilimlarni egallagan, mustaqil fikrlagan fikrlash va

muammolarni yechish imkoniyatiga ega bo'lgan ma'naviy jihatdan boy shaxslarni shakllantirishdir. Jamiyat rivojlanar ekan, hayotiy talablarning darajasi ham ortib boradi. Demak, ilmiy bilimlarning hajmi kengayib, ilmiylik darajasi chuqurlashib borar ekan, mantiqiy fikrlash va muammolarni tezda hal etishga bo'lgan talab yanada kuchayib boradi. Bu fikrdan kelib chiqqan holda ta'lim tizimi bugungi kun talabinigina hisobga olgan holda emas, balki kelajak talablarini aniqlagan va hisobga olgan holda ish olib borishi kerak degan xulosaga kelamiz. Chunki, bugungi kun talablari kelajakda jamiyatning asosiy o'zagiga aylanadi. Demak, ta'lim tizimi talabalarni bugungi kundagi hayotga emas, balki kelajakdagi hayotga tayyorlashi lozim. Bu ham ta'limning o'ziga xos xususiyatlaridan biridir. [5].

Adabiyotlar:

1. Mirziyoyev SH.M. Erkin va farovon demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. Toshkent-O'zbekiston NMIU, 2017-29 b.
2. Axborot texnologiyalari. O'quv qo'llanma/ M. Aripov; red. SH. Mansurov. - T. Noshir, 2009. - 368 s.
3. G'ulomov S.S. va boshqalar. «Oliy ta'lim. Me'yoriy xujjatlar to'plami», T., 2004 y.
4. Azizxodjayeva N, Pedagogik texnologiyalar. Toshkent: Sharq, 2006.
5. Qurbonov Sh.E, Seytxalilov E. Ta'lim sifatini boshqarish. - Toshkent: Turon-Iqbol, 2006-592 bet.